

A MAGYAR KIRÁLYI FÖLDMIVÉLÉSÜGYI MINISZTERIUM KIADÁSA

RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

ELNÖK: MAYER KÁROLY DR.
HELYETTES ELNÖK: BUDAY BARNA

TAGOK:

MARSCHALL FERENC DR. SZTANKOVICS JÁNOS
NÉMETH JENŐ WELLMANN OSZKÁR DR.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

CZVETKOVITS FERENC DR.

SEGÉDSZERKESZTŐ:

SUHAYDA TIBOR

SZERKESZTŐSÉG:

BUDAPEST, V., KOSSUTH LAJOS TÉR 11. SZ., II. 202.

III. ÉVFOLYAM

A. SOROZAT

28. SZÁM

OLVASD EL, ŐRIZD MEG ÉS GYŰJTSD KÖNYVTÁRBA!

A gyümölcsfajták megválasztása

ÍRTA:

HORN JÁNOS

M. KIR. KERTÉSZETI FELÜGYELŐ

A „RÁDIÓS GAZDASÁGI ELŐADÁSOK“

1929. évi I. és II. félévének A. és B. sorozata számos kötetben darabokban 2 pengőért kapható a magy. kir. Földművelésügyi Minisztérium könyvtárában Budapest, V. ker., Kossuth Lajos tér II. szám, földszint

Akik a fenti előadásorozatokat számonként összegyűjtötték, egész vászon

BEKÖTÉSI TÁBLÁKAT

rendelhetnek 80 fillérért, postán keresszékötéssel 1 pengőért

a „Patria” Irodalmi Vállalat és Nyomda R.-T.-nál, Budapest, IX., Üllői-út 25.

A gyümölcsfajták megválasztása.

Írta: **Horn János** m. kir. kertészeti felügyelő.

Gyümölcsösök okszerű telepítésénél, sőt, ha gyümölcsfát használnal akarunk elültetni, *már egy gyümölcsfa ültetésénél is* fontos, hogy nemesak az elültetendő gyümölcsnemet, hanem ennek keretén belül a gyümölcsfajtát is helyesen, a helynek és a célnak megfelelően megválasszuk. Ettől függ ugyanis az, hogy az ültetés tulajdonképeni célját, a fa méltán elvárható gazdasági hasznát, a rendszeres gyümölchozamot milyen mértékben tudjuk biztosítani. Gyümölcsfáink termésének mennyisége és minősége tekintetében elhangzó sok panasz legtöbbszörnek egyik alapoka az, hogy a gyümölcsfát elültetni óhajtó, a gyümölcstermesztéshez többnyire nem értő, egyszerűen a kirakatban látott legszebb, vagy valamilyen más, legjobban feldicsért divatos fajta fáját ülteti el, nem gondolva arra, hogy a termesztés helye igen különböző tulajdonságú lehet.

A fajta helyes megválasztásánál nem elegendő tehát a valahol sikerrel termesztett fajtát, annak jóságát, piacosságát ismerni, hanem ismernünk kell mindazokat a körülményeket is, amelyek a természetni kívánt fajta sajátos igényeinek megfelelnek s azt, hogy a fajta, illetve annak fája az adott termesztési tényezők, körülmények között megfelel-e majd a kívánalmaknak.

Ezért annak, aki a gyümölcsfák elültetése után megfelelő eredményt akar elérni, a faültetésnél mindig a gyakorlati tapasztalat adta eredményekhez kell igazodnia. Ezek *általános és helyi vonatkozásúak* lehetnek, igazi értékük azonban mindig csak akkor van, ha nem csupán néhány év, hanem évek hosszú sora adta megfigyelések leszűrt eredményeit képezik. A helyes fajtamegválasztás tekintetében különben igen nagy segítségére van a nagyközönségnek a magyar királyi

földművelésügyi minisztérium megbízása folytán a Magyar Pomológiai Bizottság által összeállított *országos gyümölcskalaszer*, amely az országot gyümölcstermesztési körzetekre osztotta fel s megállapította, hogy melyek azok a gyümölcsnemek és fajták, amelyek az egyes körzetekben *termesztésre* és kicsiben való különleges termesztésre alkalmasak és melyek a csak bizonyos vidéken kiváló termést adó úgynevezett „*helyi fajták*“.

A minden idevonatkozó kérdést magába foglaló tapasztalaton alapuló fajtaismeretnek figyelmen kívül hagyása a faültetőre rendszeren kárral jár, mert ha például a teljesen megfelelő viszonyok között álló, fiatal, magastörzsű „téli fehér kálvil“ alma, vagy valamely kényesebb körtefajta első évi termése teljesen kifogástalan is lesz, a hozzáértők még sem fogják ezeket a fajtákat ilyen alakú fán tömegtermesztés céljára ajánlani, mert ezek ilyen faalakon csak kevés vidéken lesznek eredménnyel termesztethetők.

Helytelen volna továbbá a különben elismerten jó fajtákat minden további nélkül olyan alanyon, olyan alakban és viszonyok között termesztetni, amelyek nekik már természetből fogva nem felelnek meg. Így például kár volna egy nyári körtefajtát redélyfa gyanánt, déli fal mellett nevelni, vagy hiába való munka volna olyan gyümölcsnemeket és fajtákat törpe- vagy bokorfa gyanánt nevelni, amelyek a rendszeres és folytonos nyesést nem tűrik, mert ilyen faalakban nevelve, már természetes fejlődésük alatt sem teremnének.

Kár volna például a gazdasági fajtákat ott termesztetni, ahol a körülmények a sokkal értékesebb csemegefajták termesztését teszik lehetővé, vagy fordítva, önmagának okoz kárt a gazda akkor, ha a csemegegyümölcs termesztését erőszakolja ott, ahol azok termesztése igényesebb voltuk miatt a talaj, az éghajlat, vagy egyéb tényezők folytán okszerűen végre nem hajtható. *Mindenesetre ott, ahol a jó, kedvező körülmények megvannak, mindig a lehető legjobb fajtát termesszük, viszont a mostohább, kedvezőtlenebb viszonyok között a rendesen igénytelenebb fajtákkal is még jó eredményeket érhetünk el.*

Olyan termőföldünk nincs, amelyen valamely arra alkalmas, megfelelően kiválasztott gyümölcs sikerrel termesztendő nem volna. Olyan fajta azonban, amely minden helyen jól megteremne, vagy más szóval oly fajta, amely összes jó tulajdonságait minden helyen egyformán megtartaná, ugyancsak nincs. Ez azért van így, mert minden fajtának bizonyos — a többitől elütő — egyéni kívánságai vannak

az éghajlat, a talaj, a fekvés és egyéb termesztési tényezők iránt s ha ezeket kellő mértékben kielégíteni nem tudjuk, a termés mennyisége, minősége, eltarthatósága, avagy a fa növekedése, ellentállóképessége, élettartama már nem lesz olyan, aminőnek a jövedelmezőség szempontjából lennie kellene. A fajta meg nem változtatható természetes igényei mellett még a gyümölcsnek gazdaságos felhasználhatóságára is tekintettel kell lennünk, mert a fajták ezt illetően sem bírálhatók el egyformán.

A fajták megválasztásánál elsősorban figyelembe veendő hely, fekvés, talaj, éghajlat, faalak és talán a legelső sorban említendő alany kérdése mellett, tehát az *értékesítési viszonyok*, a termesztés célja is elengedhetetlen fontossággal bír. Más fajtákat választunk akkor, ha házikert beültetéséről van szó, másokat, ha tömegtermesztésre, kereskedelmi célra ültetünk, vagy ezt illetően is másokat, ha nagyváros mellett vagyunk és másokat, ha ilyenről távol van a termesztő hely, ismét másokat, ha a termést tömegben kívánjuk majd a piacra vinni, ha azt feldolgozás céljára termesztjük, vagy ha azt — mint például a kiváló csemegegyümölcsöt — kisebb mennyiségekben adjuk el.

Nagyon helyesen járunk el a fajta megválasztásánál akkor, ha nemcsak az árjegyzékek feldicsért fajtáit, hanem az általános értékkel bíró megfelelő helyifajtákat is figyelemben részesítjük, mert ezek sokszor mint ismert és már bevezetett piacogyümölcsök más, talán feltétlenül jobbminőségű fajtánál is aránylag jobban értékesíthetők.

Az egyes fajtákat itt névszerint felsorolva ajánlani a rendelkezésre álló idő rövidsége, valamint a hely és a cél sokfélesége miatt nem lehet. Itt csak azt mondhatjuk, hogy az előbb említett főbb tényezőket és a *fajták különleges igényeit* kell mindig tekintetbe venni.

E tekintetben a következő jó tanácsokkal szolgálunk.

Házikertekben korai termőképességű, kisebb növekedést mutató, esetleg törpe alanyon is jól fejlődő több fajtát ültetünk el a kívánt gyümölcsnemekből úgy, hogy azok, — fajtánként esetleg csak egy-két fát ültetve — folytatólagos érésük szerint a házat az év minden szakában gyümölcssel elláthassák s minőségük is inkább csemegegyümölcs jellegű legyen. Alakfák ültetése esetén itt még a fajtának az éghajlat és a talajt illető igényeitől is többé-kevésbé eltekinthetünk, miután az ilyen fákkal való gyümölcsstermesztésnél a termést az ég-

hajlattól és talajtól függetlenül, mesterséges behatásokkal is kellőképpen biztosíthatjuk.

Nyáralók kertjeiben inkább már csak olyan nyári és őszi gyümölcsfajtákat ültessünk, amelyeket a lakók még kinttartózkodásuk ideje alatt fogyaszthatnak el, de megfelelő hely és őrzés mellett még a későbben érő fajták is helyén vannak itt.

Tömegtermesztésre, nagyobb, kereskedelmi célt szolgáló gyümölcsösök létesítésére elsősorban a téli, jól szállítható, jól eltartható nemek és fajták valók. Ezekből éppen a könnyebb és jobb eladás miatt csak kevés, lehetőleg egyidőben szedhető, legfeljebb három-négy fajtát fogunk ültetni aszerint, hogy a termés milyen célt szolgál. Gondunk legyen arra is, hogy az egyidőben érő gyümölcsfajták lehetőleg egymás közelébe jussanak, hogy így az érő gyümölcs leszedése és megőrzése könnyebb, a virágok különös megtermékenyülése pedig biztosítottabb legyen. A legtöbb helyen — a terület gazdaságosabb kihasználása céljából — egymás közé többféle gyümölcsnemet is elültethetünk.

Hüvös harmatban, *csapadékban bővelkedő éghajlat alatt, nyirkosabb talajon* az alma- és a szilvafélékre vessük a fősúlyt. Ez alól csupán az Ageni szilva kivétel, amely, szemben a többi szilvafajtával, száraz vidékre való. *Meleg éghajlat* alá, a szőlő égővébe, meleg, laza talajra a körték és a barackok valók. Körtéből különben nagyban való termesztésre inkább a kevésbé igényes őszi és koratéli fajtákat vegyük figyelembe, mert a későtéli körtefajták s ezek között különösen a vajkörték minden tekintetben nagyon igényesek, ezek a tömegtermesztés keretén belül, magastörzsű gazdasági fa gyanánt a legtöbb helyen okszerűen alig lesznek termesztetők. A cseresznye, dió, berkenye a szárazabb magaslati fekvést, míg a meggyfa inkább a nyirkosabb talajt kívánja. *Homokon*, ahol alulról elegendő nyirkosságot kaphatnak a fák, a ringlófélék, almák, kajszibarack és a meggyfélék diszlenek jól. *A mézben gazdag talajú* helyeken a dió, mandula, őszi- és kajszibarack, a cseresznye és meggyfa, valamint a szilvafa fog jó termést adni.

Szeles vidékre inkább féltörzsű fákat ültessünk a szélnek ellentálló, szélálló fajtákból. *Gazdasági gyümölcstermesztés* céljából a különféle feldolgozásra alkalmas, nyersfogyasztás tekintetében csak harmadrendű fajtákat ültetjük.

Útmenti sorjának és szántóföldek beültetésére a kevésbé teteszetős, egyszínű, tehát nem annyira csábító külsejű, hamarabb és

egyenletesebben érő, sokszor csak feldolgozásra való gyümölcsöt termő fajtákat vesszük figyelembe. Ezek fája azonban két méter magasságú törzsön, magasba törekvő, gúlaalakú, el nem terebélyesedő koronával bírjon. Erre a célra legjobbak a cseresznye, meggy, a dió, alma, szilva és a berkenye megfelelő fajtái. A *vulkánikus eredetű, magasabb-fejkvésű helyeken* a nemesgesztenye-, dió- és cseresznyefák bármely fajtája diszlik jól.

Legelőkre, marhadelelőkre általában a kiterjedtebb koronát nevelő, magasra fejlődő, ritkásan elültetett gyümölcsfákat használják. Főleg a nemesgesztenye, dió, cseresznye, a cideralma, ciderkörte, valamint a szilvafák alkalmasak erre a célra.

A mogoró, birs, málna, naspolya, köszméte és ribiszke a nyáron sem csontkeményre kiszáradó kötöttebb, nehezebb talajokat, csapadékban bővelkedő, párával telített éghajlatot kedvelik. Ez utóbbiak különben a félárnyékot is jól tűrik s ezért „aljfa“ gyanánt, más gyümölcsfák között is eredménnyel ültethetők. A ribiszkéből és málnából tömegtermesztésre a sötétpiros színű fajtákat választjuk, míg a köszméténél — miután ezt a nagyban való termesztésnél még mint zöld, éretlen állapotban levőt visszük a piacra —, nem annyira a gyümölcs nagyságára, mint inkább a fajta korábbi, gyorsabb fejlődésére leszünk tekintettel.

Ezután megemlítem még azt, hogy a gyümölcsfák elültetésénél nemcsak az a fontos, hogy a helynek megfelelő fajtát válasszuk meg, hanem az is, hogy a különben helyesen megválasztott fajta fája *milyen alanyon* áll. Ezzel, sajnos, az utóbbi évtizedekben nem sokat törődtek, pedig ahogy az alap biztosítja az épület tartósságát, éppen úgy függ a gyümölcsfa termőképessége, kora, élettartama is az illető fa alanyától. Arra való alanyra oltott fa még a nemének meg nem felelő talajra is kitűnő eredménnyel ültethető. Így például a barackokat nyirkosabb talajra való ültetés esetén szilvára, az őszi-barackot száraz talajon keserűmandulára, a meggyet vadmeggy helyett sajmeggyre oltottan szerezzük be.

Amíg a házikertekbe inkább gyengébb növekedést biztosító törpealanyon álló bokoralakú fákat, törpefákat ültetünk, addig a kereskedelmi célt szolgáló gyümölcsösökben tömegtermesztés céljaira a fákat középtörzsű és magastörzsű alakban fogjuk elültetni. A vadalanyon álló úgynevezett „bokoralakú“ fákkal nálunk is — mint ahogy például Németországban és Amerikában is látjuk — feltétlenül

jó eredményeket érhetünk el, ilyenek ültetése azonban több szakismeretet, nagyobb szeretetet kíván a gazdától, mint ahogy azt nálunk általában tapasztaljuk. Nem elegendő ugyanis a gyümölcsfát csupán elültetni s azután azt a jó Isten gondjaira bízni, hanem azt évről-évre *ápolni, rendszeresen gondozni is kell*. Mint minden más kulturnövényünk, a gyümölcsfa is csak így adhatja meg azt a gazdasági hasznot, amelyet tőle egyébként méltán s minden más gazdasági növénynél bővebben elvárhatunk.

Az utóbbi években nagy buzgalommal indult meg nálunk a gyümölcsfaültetés, amit csak helyeselni lehet, mert hazánk még soha sem volt olyan fátlan, mint ma szűkebb nagyságában s a gyümölcs sem volt olyan drága, mint mostanában. Bármennyi fát is ültetünk azonban, az sohasem lesz elegendő, mert már Európában is sok olyan vidék van, ahol a gyümölcs egyáltalában nem terem meg és így a jó gyümölcsöt a külföld mindig szívesen átveszi, de kevés a gyümölcs azért is, mert az tartósan feldolgozva, ugyancsak kitűnően értékesíthető.

Legyünk ezért mindig tisztában azzal, hogy a gyümölcsöt milyen célra termesztjük? Saját szükségletre, avagy a piacnak. Az előbbi esetben igényeinknek megfelelő gyümölcsfajtákat fogunk ültetni, míg a *piacnak azt, amit a piac kíván*. A piacnak nem annyira a finom csemegegyümölcs kell, hanem néhány fajtában a színes, közép nagyságú, keményhusú s így jól szállítható tömeggyümölcs. A puhább gyümölcsöt a piac közelében, míg a keményebbet attól távolabb is megtermeszthetjük.

Rámutatok itt végül még arra a nagy hibára is, hogy a hozzá nem értő gyümölcs termesztő a minél idősebb, minél vastagabb oltványokat szereti elültetni. Abból indul ki, hogy az ilyen fák már rövid néhány év múlva bőven ontják majd a termést. Ez azonban éppen fordítva van. Minél fiatalabb az oltvány, annál biztosabban meggyökeresedik, hamarabb felnevelődik s így előbb, bővebben fog teremni. Az idős korban elültetett oltvány elkényszeredik, beteges lesz, nem nő kellően úgy, hogy az ilyen ültetvényből csak kára, bosszúsága van a gazdának.

A kényelmetszerető gyümölcs termesztő újabban a piacokon szerzi be a fáit, vagy az olesó zugfaiskolákban, ahol az eladók maguk sem tudják, hogy milyen fajtát adnak el, vagy ha tudják, nem csinálnak lelkiismereti kérdést abból, hogy az a pompás, nemes fajtának fel-

dicsért és a hiszékeny vásárlóra sózott fa — ha majd egyáltalában meg-
ered —, nem a kivánt fajtájú komisz, vagy sok esetben vadgyümölcsöt
fog teremni. Az ilyen piacon, vagy faluról-falura vándorló fakupectól
vásárolt, jó, életképes és biztosfajtájú gyümölcsfaoltványnak nem
minősíthető többnyire száraz *fahullák* a faültetők buzgalmát nem
növelhetik, hazánk gyümölcsstermesztésének pedig határozottan kárára
vannak. Ezért gyümölcsfaoltványszükségletünket mindig a legjobb
minőségben az erre hivatott, ismert, jónevű és lehetőleg a közelben levő
faiskolától vásároljuk meg, ahol a kivánt minőséget és *fajlát szava-*
tosság mellett meg is kaphatjuk. Ha a gyümölcsfák ültetésénél az
előbb elmondottakat figyelembe vesszük, akkor a fa ültetését tényleg
az Isten áldása fogja kísérni, az egyéni és közgazdasági hasznot fog
jelenteni.

